

O »ŠTANCANJU« IN »LJUDSKOSTI«

ANA ETEROVIĆ

Ni skrivnost, da marsikatera folkloristična usta in pero plesalkam in plesalcem Akademске folklorne skupine France Marolt očitajo pretirano usklajenost, celo sterilnost ali »štancanje« pri izvajanju ljudskih plesov. Taista usta in peresa koncerte skupine opišejo kot sicer folklorne dogodke vredne obiska, ampak z eno veliko hibo – maroltovcem naj bi na odru namreč primanjkovalo »ljudskosti«.

Osnovno vprašanje, ki se ob takšnem uvodu poraja, je: kako sploh opredeliti »ljudsko«, ki ga značilen del občinstva tako močno pogreša? Ali je »ljudskost« pri poustvarjanju plesov možno spraviti v vsaj okvirno definicijo? Je »ljudsko« sploh mogoče postaviti na oder? Nenazadnje, ali je »ljudsko« *per se* lahko sploh »ljudsko« – na odru? Poskus argumentiranega odgovora se zatakne že pri pridevniku *ljudski*, nanašajočem se na termin *ljudstvo*, ki merila sodobne etnologije ne zadovolji prav zaradi omejenosti lastnega pomena – pojem namreč ne zajema ljudstva celostno, temveč samo njegov kmečki del. Glede na to, da se termina *narodni* in *folklorni* nista obnesla, trenutno pa veda ne premore boljšega izraza, besedo uporabljam z distanco in ob zavedanju o njeni problematičnosti.

V želji pričarati »pristnost« in »ljudskost« na odru se mnogo folklornih skupin poslužuje bolj »dinamičnih« interpretacij postavitev, kar pogosto vodi do, po mojem mnenju, nenadzorovanega, za oder popolnoma neprimerne prerivanja in kremženja plesalk in plesalcev. Meja med doživetim izvajanjem in cirkusantstvom je zelo tenka, prestopajo pa jo mnogi zaradi morebitne težnje po všečnosti in morda domnevni »avtentičnosti« prikazanega. Vprašanje je, ali naj navdih za odrsko »avtentiko« iščemo ravno v interpretaciji ljudskega, ki nam jo servira narodno-zabavna industrija (z dolžnim spoštovanjem do te glasbene zvrsti, ki je bistveno zaznamovala popularno kulturo na Slovenskem v preteklih šestdesetih letih)?

Od nekdanj izhajam iz trditve, da je poustvarjanje ljudskega plesa za oder veja plesne umetnosti, avtorska interpretacija videna in zapisana na »terenu«, inovativna »reciklaža« in rekontekstualizacija pričanj ter zgodovinskih, notnih, plesnih in ostalih zapisov. Odrska postavitve NI in nikoli ne bo »zrcalo«

plesnega dogodka izpred sto ali več let, zvest prikaz »ljudskega«, temveč sodoben, avtorski prikaz plesnih, pevskih, oblačilnih navad, ki so nekoč živele ali (na Slovenskem sicer redko in zgolj ponekod) še vedno živijo na določenem geografskem oziroma etnografskem območju. Folklorne skupine so ljubiteljske umetniško-poustvarjalne skupine, ki gradivo za svoje delovanje črpajo prav iz teh zapisov.

Folklorniki ljudskega plesa in petja ne poustvarjamo zgolj zaradi lastnega veselja, ampak predvsem zaradi njune predstavitve na odru. Torej za občinstvo, ki od folklorne dejavnosti, tako kot od vseh drugih plesnih ali odrskih zvrsti, pričakuje usklajenost, plesno ubranost in, če hočete, tudi »natreniranost«. Folklorniki smo, kot vsi odrci, zavezani k čim kakovostnejši izvedbi svojega programa, saj je to, če nekoliko banaliziram, najmanj, kar dolgujemo gledalcu, ki je vložil čas in denar v obisk našega koncerta. Zato merili usklajenosti in tehnične dovršenosti pri tipu odrske uporabe folklorne gradiva, ki jima sledimo, nikakor ne gre postaviti pod vprašaj, tudi ne na račun morebitnih očitkov o sterilnosti.

Pot, ki bi jo morda lahko ubrali in se pri tem brez slabe vesti delno odpovedali zgornjima meriloma, je tista dokumentarne in ne umetniške narave – v luči dokumenta so prijemi, kot so manj usklajena izvedba, ne tako bleščeči ali celo umazani in pokrpani kostumi ali raznolika starostna struktura nastopajočih, ne samo dovoljeni, ampak tudi zaželeni.

In kako potem narediti izvedbo folklorne odrske postavitve bolj doživeto in »pristno«? Odgovor bi lahko bil: z aktivnim izobraževanjem plesalcev, spodbujanjem k razvijanju igralskih veščin in sposobnosti odrskega nastopanja (zmožnosti lastne interpretacije in izražanja čustev, pravilne drže itd.). Nekaj gotovo drži: tisti, ki v plesu zares uživa, bo slednje znal tudi pokazati – z mimiko, gibi in energijo, ki jo oddaja. Kakovosten plesalski kader bo kljub usklajenosti, od katere nekateri v strahu bežijo, saj naj se ne bi prav lepo podala ljudskemu plesu, v izvedbo plesa vnesel del sebe in se pri tem dotaknil občinstva. Mnenja so deljena in folklorne skupine se v slogu delovanja in nastopanja medsebojno razlikujejo. Različnost imamo radi, v nečem pa se moramo strinjati – folklorno dejavnost je treba nujno izseliti iz predala, v katerem domuje skupaj z veseljaškimi in nacionalistično-domačijskimi stereotipi ter jo emancipirati in enakovredno postaviti ob bok ostalim plesnim in odrskim zvrstem. Izrazna moč individualne kreativnosti se lahko uspešno upre ustaljenim normam, ki kanonizirajo pojavljanje odrskega prikaza ljudskih plesov v točno določenih predalčkih in kontekstih. Večina dela je v naših rokah, upajmo, da bodo prizadevanja enkrat le obrodila sadove.

Prizor z zaključka državnega srečanja odrskih folklornih skupin. (Foto: Janez Eržen, Le plesat me pelji, Maribor, 10. 10. 2009.)